

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
«Інклюзивний дизайн: ергономічні аспекти та образно-проектні рішення»

Здобувача вищої освіти ступеня доктора філософії

Булатова Валерія Анатолійовича

за спеціальністю 022 Дизайн
(галузь знань 02 Культура і мистецтво)

кафедра мистецтва та дизайну костюма
Київського національного університету технологій та дизайну

Актуальність теми та її зв'язок із планами науково-дослідних робіт.

Інклюзивний дизайн, з'явився у сучасному суспільстві, як відображення зміни світогляду людей до проблем людей з інвалідністю. Формуючи новітнє предметно-просторове середовище, інклюзивний дизайн враховує потреби людей з обмеженими властивостями та пропонує новітній продукт спільноті, в якій є місце для всіх, незалежно від стану здоров'я, віку, статі тощо. Організація сучасного доступного простору «для всіх» не можлива без втілення ергономічних засад щодо формування образно-проектних рішень в інклюзивному дизайні.

Актуальність дослідження обумовлена потребою наукового всебічного аналізу та систематизації творчих досягнень інклюзивного дизайну, особливостей формування образно-проектних рішень згідно з вимогами ергодизайну сучасності, екологічних норм, створення загальної інформаційної бази для подальшого використання у розробці проєктів організації доступного просторового середовища. Дослідження даної теми вирішує питання комплексної дефініції особливостей інклюзивного дизайну у формуванні образно-проектних рішень згідно з новітніми ергономічними аспектами, визначаючи його розвиток та становлення у сучасному суспільстві.

Зв'язок теми дослідження з планами науково-дослідних робіт.

Дисертація виконана відповідно до напрямів наукових досліджень факультету дизайну Київського національного університету технологій та дизайну «Н/н 7/23 Дизайн і мистецтво у створенні систем життєзабезпечення людини: ергономічні, естетичні, екологічні, етнокультурні аспекти (2023 р.).

Зв'язок роботи із науковою темою кафедри графічного дизайну ПВНЗ «Український гуманітарний інститут», а саме: «Моделювання систем візуальної комунікації в інклюзивному міському середовищі». Тема була затверджена в державній науковій установі «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» за номером 0121U113031 від 21 вересня 2021 року.

Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів.

Особистий внесок здобувача полягає в обґрунтуванні теми, постановці мети, завдань та програми досліджень, аналізі й узагальненні здобутих результатів, визначенні хронологічних меж та формуванні вихідних даних, проведенні теоретичних досліджень та визначенні практичної значущості роботи. Автором сформовано джерельну базу та методологію дослідження, сформульовано основні етапи дослідження розвитку інклюзивного дизайну в

контексті глобалізації суспільства, визначено напрями та послідовність його проведення; охарактеризовано підходи та засоби створення доступного предметно-просторового середовища, визначено світові тенденції та перспективи розвитку інклюзивного дизайну середовища; розроблено типологію продуктів та об'єктів інклюзивного дизайну. Отримані результати теоретичних та експериментальних досліджень опубліковано у вітчизняних та закордонних фахових виданнях.

Безпосередньо автором сформульовано та обгрунтовано такі положення та висновки за результатами проведеного дослідження:

- охарактеризовано основні етапи та напрями розвитку інклюзивного дизайну середовища в Україні та світі. Результат аналізу основних етапів розвитку та напрямів інклюзивного дизайну середовища в Україні та світі показав, що інклюзивний дизайн пройшов значний шлях від локальних ініціатив до глобального руху, який почався у 1960 рр. та все більше впливає на формування сучасного середовища світу;

- досліджено типи продуктів, що проєктуються та застосовуються в інклюзивному дизайні середовища. Здійснено їх узагальнення за такими типами: дизайн продуктів для покращення фізичної доступності; дизайн продуктів для покращення інформаційної доступності; дизайн засобів тактильних навігацій в інклюзивному середовищі. Проведений аналіз продуктів інклюзивного дизайну провідних світових та українських митців в інклюзивному дизайні дозволив сформулювати типологію дизайн-продуктів для покращення фізичної доступності за ознакою матеріалів виготовлення; за естетичною ознакою стилів, за функціональними ознаками;

- систематизовано характерні ознаки концепцій створення продуктів інклюзивного дизайну, а також напрями застосування образно-проектних рішень та впровадження ергономічних аспектів доступності (гармонійне поєднання функції та форми; можливість персоналізації зовнішнього вигляду продукту; формування позитивних емоцій);

- проведено аналіз перспектив розвитку інклюзивного дизайну середовища та визначено основні напрями, які можна класифікувати як функціональність, естетичність та ергономічність. Дослідження перспектив розвитку інклюзивного дизайну середовища показало, що його основний вектор направлений на необхідність створення образно-проектних рішень об'єктів та продуктів інклюзивного дизайну, щоб забезпечити доступність та комфортність середовища для людей з різними фізичними та інтелектуальними можливостями.

Обгрунтованість і достовірність наукових положень, висновків, рекомендацій, які захищаються, визначається:

- розлогою джерельною базою дослідження – застосовано п'ять груп джерел дослідницької інформації: 1) дослідження, в яких надано аналіз феномену інклюзивного дизайну науковцями різних галузей, таких як філософія, ергономіка, соціологія, психологія, культурологія, маркетинг та мистецтвознавство; 2) фундаментальні праці з історії інклюзивного дизайну, аналізу еволюційних процесів формування інклюзивного дизайну у суспільстві; 3) відео, архіви, фото, каталоги проєктів інклюзивних виробів дизайнерських брендів та дизайнерів; 4) веб-сайти із офіційними джерелами та сторінки фахівців інклюзивного дизайну; 5) особисті бесіди та інтерв'ю з людьми з

інвалідністю, а також опубліковані в періодичній пресі. Систематизовано та узагальнено відомості про базові підходи фахівців інклюзивного дизайну з метою створення загальної бази новітніх методів та заходів у формуванні образно-проектних рішень продуктів інклюзивного дизайну та платформ огляду досягнень продуктів доступності для людей з інвалідністю, що відкриє нові можливості для створення сучасних продуктів ергономічного дизайну інклюзії. В роботі впроваджено понятійно-термінологічний апарат за темою дослідження та сформульовані методи мистецтвознавчого аналізу, що використані в дослідженні.

- методологічною базою дослідження, яка ґрунтується на вивченні засобів інклюзивного дизайну як головного інструменту формування простору доступності для людей з інвалідністю, використовуючи ергономічні аспекти для створення сучасних образно-проектних рішень. Для досягнення мети та висвітлення окреслених завдань використані такі методи: узагальнення наукових знань, що є підґрунтям дослідження визначеної теми; порівняльно-історичний аналіз, узагальнення практичного досвіду дизайн-діяльності у сфері інклюзивного дизайну; визначення принципів, що узагальнюють ергономічні засади створення продуктів інклюзивного дизайну. Застосування методу систематизації дало змогу поглиблено дослідити різноманітні фази проведених досліджень у напрямі інклюзивного дизайну, та ознайомитись з готовими продуктами доступності запропонованого в різних країнах світу для людей з інвалідністю;

- впровадженням отриманих теоретичних результатів в освітній процес та при реалізації дизайн-проектів удосконалення інклюзивного предметно-просторового середовища, що підтверджується актами впровадження результатів дослідження.

Основні результати дослідження, ступінь їх наукової новизни та значущості.

Отримані в процесі дослідження наукові результати в сукупності дозволили розв'язати важливе науково-прикладне завдання – виявлення ергономічних аспектів при формуванні образно-проектних рішень продуктів та об'єктів предметно-просторового середовища у сфері інклюзивного дизайну для людей з інвалідністю.

Основні положення, що визначають наукову новизну полягають у наступному:

вперше: розроблено класифікацію етапів розвитку інклюзивного дизайну в хронологічних межах дослідження XX-XI століть; здійснено узагальнення продуктів інклюзивного середовища, розроблено їх типологію за такими характеристиками: дизайн продуктів для покращення фізичної доступності, дизайн продуктів для покращення інформаційної доступності, дизайн засобів тактильних навігацій в інклюзивному середовищі; систематизовано інновації в розробці продуктів інклюзивного дизайну для людей з інвалідністю; охарактеризовано світові тенденції сучасного інклюзивного дизайну середовища; сформульовано перспективні естетичні напрями інклюзивного дизайну середовища в Україні та сучасних країнах світу;

удосконалено: типологію продуктів, що застосовуються в інклюзивному дизайні середовища; засоби трансформації дизайнерських підходів у сфері інклюзивного дизайну, як в українському, так і в глобальному контексті;

набули подальшого розвитку: дослідження, які сприяють розвитку засобів впливу інклюзивного дизайну на формування сучасного предметно-просторового середовища; аналіз ергономічних аспектів у формуванні образно-проектних рішень інклюзивного дизайну для людей з інвалідністю; аналіз розвитку нових естетичних рішень продуктів та об'єктів інклюзивного дизайну.

Практичне значення роботи.

Практичне значення дисертації полягає в узагальненні світового та українського досвіду у галузі розробки продуктів інклюзивного дизайну, їх ергономічних аспектів та образно-проектних рішень; збагаченні вихідної бази даних для подальших досліджень, які можуть бути використані дизайнерами для створення мистецьких проєктів інклюзивної доступності згідно з вимогами сучасного ергодизайну. Означені у дисертації наукові визначення та матеріали можуть бути використані в наукових дослідженнях з формування предметно-просторового середовища ергодизайну для людей з інвалідністю, у тому числі, екологічного, ландшафтного дизайну тощо; у підготовці методичних розробок і посібників у межах навчальних курсів в освітній сфері.

Наукові результати проведених досліджень впроваджено в освітній процес (авторський курс «Інклюзивний дизайн», 40 год.) ПВНЗ Українського гуманітарного інституту. Побудовано доступний естетичний та ергономічний простір на базі ПВНЗ «Український гуманітарний інститут», із застосуванням новітнього підходу для здобувачів з особливими освітніми потребами.

Впроваджено рекомендації щодо покращення доступного цифрового середовища для людей з інвалідністю в дизайнерській компанії ТОВ «ДіпВіжн Маркетинг». Впроваджено методики популяризації інклюзивного дизайну в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна, в межах дисципліни «Нові тенденції в журналістиці».

Повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок у них автора.

Основні положення і результати дисертаційного дослідження відображено у 15 наукових роботах, з них 7 статей у наукових фахових виданнях України; 7 статей у виданнях, які входять до міжнародних науко-метричних баз Scopus та/або Web of Science Core Collection, розділі колективної монографії, виданої мовою країн Європейського союзу. Особистий внесок здобувача у працях, які опубліковано у співавторстві, такий: постановка завдання, систематизація передумов та проведення теоретичних досліджень, узагальнення результатів, формулювання висновків. Наукові публікації відповідають вимогам п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44).

Наукові праці, у яких відображені основні наукові результати дисертації:

1. Булатов В. Переваги забезпечення комфортного мікроклімату на робочому місці дизайнера для людей з особливими потребами. Теорія та практика дизайну. 2021. №23. С.79-87. DOI: <https://doi.org/10.18372/2415-8151.23.16271>

2. Булатов В. Особливості впливу інтер'єру робочого місця на психофізіологічний стан графічного дизайнера. Габітус. 2021. №28. С.122-126. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2021.28.20>
3. Valentyna Kuryliak, Volodymyr Dudarets, Valeriy Bulatov. Development and Changes in the Ergo Design of Protestant Churches in Ukraine (1991-2021). Occasional papers on religion in eastern europe. 2022. Vol. 42 : Iss. 2, Article 13. 128-145 p.p. DOI: <https://doi.org/10.55221/2693-2148.2333>
4. Kuryliak, Valentyna; Dudarets, Volodymyr; and Bulatov, Valeriy. Landscape Design and Architecture of Wooden Churches in Ukraine. Occasional Paper on Religion in Eastern Europe. 2022. Vol. 42 : Iss. 1, Article 4. DOI: <https://doi.org/10.55221/2693-2148.2317>
5. Olga Polumysna, Oktyabrina Chemakina, Valeriy Bulatov. The Level of Accessibility of Inclusive Design of Christian Temples and Churches in Ukraine. Occasional papers on religion in eastern Europe. 2022. XLII, 3 52-69 p.p. DOI: <https://doi.org/10.55221/2693-2148.2342>
6. Булатов В.А. Дезінтеграція соціально-значних тематик в умовах війни в Україні на прикладі інклюзивного дизайну. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 53, том 1, 2022. С.268-276. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/53-1-39>
7. Valentyna Kuryliak, Valeriy Bulatov. Destructive design of the psycho-physiological portrait and the immorality of the actions of the russian military on the territory of Ukraine. Global Journal for research analysis. 2022. Vol. 11, iss. 8. 166-169 p.p. DOI: <https://www.doi.org/10.36106/gjra/6109489>
8. Olga Polumysna, Lyudmyla Shtanko, Valeriy Bulatov. The concept of universal design in providing the workplace microclimate and labour efficiency for people with disabilities in Ukraine. AIP publishing. 2023. Published Online: 15 February. DOI: <https://doi.org/10.1063/5.0118984>
9. Чупріна Н. В., Булатов В.А. Принципи урахування ергономічних показників в інклюзивному дизайні середовища. Art and Design, 2023. №1 С.63-171. DOI: <https://doi.org/10.30857/2617-0272.2023.1.16>
10. Булатов В. Вплив аспектів загальної теорії формоутворення на досягнення доступності та рівності в інклюзивному дизайні. Теорія та практика дизайну. Київ, 2023. №27 С.133-141. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2023.27.17>
11. Ралко М. О., Варченко Ю. Е., Булатов В. А., Василенко А. В. Феномен «дратівливих» кольорів у сфері дизайну. Теорія та практика дизайну. Вип. 2023. (29–30). С. 197-205 DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2023.29-30.23>
12. Valeriy Bulatov. «Terrorist Design» of the Russian Federation in the Destruction of Churches in Ukraine from 2014 to 2023». Occasional papers on religion in eastern Europe. 2023. XLIII, 7. 97-110 pp. DOI: <https://doi.org/10.55221/2693-2148.2456>
13. Полумисна О. О., Булатов В. А. Інтолерантність у заголовках медіа щодо людей з інвалідністю. Теорія та практика дизайну. 2024. 32. С.126-133. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2024.32.15>
14. Olga Polumysna, Valeriy Bulatov. The problem of attendance at religious services by people with disabilities: history and contemporary issues in Ukraine. Occasional

papers on religion in eastern Europe. 2024. XLIV, 7. 85-98 pp. DOI: <https://doi.org/10.55221/2693-2229.2553>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Булатов В. А. Новітні засоби ергономічного дизайну в освітленні робочого місця дизайнера. XVI Міжнародна науково-практична конференція «Антикризовий розвиток соціальних та економічних процесів в умовах глобалізації», ПВНЗ УГІ, Буча. 2021р. С. 21-26.
2. Булатов В.А., Чупріна Н.В. Внутрішній зміст і форма тектонічних об'єктів в побудові продуктів інклюзивного дизайну IV Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми сучасного дизайну», Київський національний університет технологій та дизайну. Київ, 2022. С. 60-63.
3. Булатов В.А. Вибір та захист соціально значущих дослідницьких тематик на прикладі інклюзивного дизайну в умовах війни в Україні. XVII Міжнародної науково-практичної конференції «Антикризовий розвиток соціальних та економічних процесів в умовах глобалізації», , ПВНЗ УГІ, Буча, 2022. С. 10-13.
4. Булатов В., Тараненко К. Сучасний інклюзивний підхід щодо формування архітектурного середовища. V Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми сучасного дизайну», Київський національний університет технологій та дизайну. Київ, 2023. С. 175-179.
5. Булатов В.А. Деструктивні складові інклюзивного дизайну періоду повномасштабної війни в Україні. Всеукраїнській науково-практична конференція факультету дизайну і реклами КНУКіМ «Національна модель українського дизайну. До 150-річчя з дня народження Василя Кричевського». Київ, 2023. С.12-14.
6. Адаменко С. М., Ралко М. О., Булатов В. А., Семененко А.О. Вплив дизайну офісного інтер'єру на психологічний стан працівників. V Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми сучасного дизайну». Київ, КНУТД, 27 квітня 2023 р. С. 257-260.
7. Булатов В.А., Чемакіна О.В., Гнатюк Л. Проблема моделювання систем візуальних комунікацій в інклюзивному середовищі. Всеукраїнській науково-практична конференція факультету дизайну і реклами КНУКіМ «Національна модель українського дизайну. До 150-річчя з дня народження Василя Кричевського». Київ, 2023. С.78-80.
8. Булатов В.А. Взаємозв'язок ергономіки та інклюзивного дизайну при формуванні продуктів просторового середовища. XVIII Міжнародна науково-практична конференція. «Антикризовий розвиток соціальних та економічних процесів в умовах глобалізації», ПВНЗ УГІ, Буча, 2023. С.28-30.
9. Булатов В. Аспекти образу юродивого у контексті православного вчення східної Європи. IX Міжнародна науково-практична конференція «Держава і церква в новій та новітній історії України». Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. Полтава, 2023. С.120-123.
10. Булатов В. А., Ралко М. О., Адаменко С. М. Розвиток творчих компетентностей осіб із технічним складом розуму. Athens, Greece. V International Scientific and Theoretical Conference «The process and dynamics of the scientific path». February 9, 2024. С. 174-176.
11. Булатов В. А. Формування інклюзивного простору для людей із відсутності слуху в ЗВО під час воєнних дій. XIX Міжнародній науково-практичній

- конференції. «Антикризовий розвиток соціальних та економічних процесів в умовах глобалізації», ПВНЗ УГІ, Буча, 2024. С.35-37.
12. Чупріна Н. В., Булатов В. А. Формування доступності та рівності в сучасному суспільстві під впливом інклюзивного дизайну. VI Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми сучасного дизайну» Київ, КНУТД, 25 квітня 2024 р., С. 61-64
 13. Булатов В. А. Формування навчальних місць для людей із обмеженими можливостями в дизайн-освіті України. Всеукраїнській науково-практичній конференції «Мистецька освіта: методологія, теорія, практика», Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука Київ, 15 лютого 2024 року. С. 89-90.
 14. Polumusna O., Bulatov V. Problematic aspects of inclusive design in the context of the war between Russia and Ukraine. Society and Politics: Current Trends in Ukraine and The European Union as a Result of Military Aggression by the Russian Federation. 2022, Bratislava, Slovakia. 44-63 p.p.

Апробація результатів дослідження.

Теоретичні, методичні та практичні положення дисертаційної роботи доповідались та обговорювались на наукових конференціях різних рівнів у період з 2021 по 2024 р.р.: 10 Міжнародних та 3 Всеукраїнських науково-практичних конференціях в Україні та за кордоном.

Оцінка мови та стилю дисертації.

Наукові публікації відповідають вимогам п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44).

Загальний висновок:

Вважати, що дисертаційна робота Булатова Валерія Анатолійовича «Інклюзивний дизайн: ергономічні аспекти та образно-проектні рішення», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії, за актуальністю, ступенем новизни, науковим рівнем та практичною цінністю, змістом та оформленням повністю відповідає вимогам п. 5-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», та відповідає напряму освітньо-наукової програми Київського національного університету технологій та дизайну за спеціальністю 022 Дизайн».

Рекомендувати роботу Булатова Валерія Анатолійовича на тему «Інклюзивний дизайн: ергономічні аспекти та образно-проектні рішення» до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 022 Дизайн.

Професор кафедри
мистецтва та дизайну костюма,
д-р мист., професор

18.04.2025

Підпис *Кротова Т.Ф.*
засвідчую
Зав. КАНЦ *Кротова Т.Ф.*

Т.Ф. Кротова